

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Història Natural

3.^a ÈPOCA.

BARCELONA, OCTUBRE 1920.

ANY III — NÚM. 7.

SECCIÓ OFICIAL

~~~~~

SESSIÓ CIENTÍFICA DEL 7 D'OCTUBRE DE 1920

*Presidència del Rnd. P. J. M.<sup>a</sup> de Barnola, S. J.,*

*President.*

Assisteixen els Srs. P. Barnola, Bataller, Bofill i Pichot, Botey, Broquetas, Codina, Faura i Sans, Font Quer, Marcet, Mas de Xaxars, Sala, Zariquiey i Vilaseca, *Secretari*. Es excusada l'absència dels Srs. P. Pujiula S. J. i Ignasi de Sagarra.

El Sr. President obra la sessió a tres quarts de set del vespre i saluda als Srs. Membres presents, reunits per primera vegada després de les vacances d'istiu i fa vots per a que les tasques de la INSTITUCIÓ siguin enguany tan o més profitoses que en els anys precedents.

El Sr. Zariquiey presenta, seguidament, alguns exemplars de la mosca de l'oliva (*Dacus oleæ*) i dos espècies d'Ichneumònids procedents d'olives atacades d'Arenys.

El Dr. Faura i Sans dona compte de la seva assistència a la Reunió Extraordinària celebrada a Burdeus per la Société Géologique de França durant el passat mes de setembre, i proposa de part de la Societat Linneana de l'esmentada ciutat l'intercanvi de publicacions. També manifesta haver recollit un abundant material de fòssils terciaris i haver fet un estudi comparatiu entre els jaciments catalans i francesos el qual serà publicat oportunament.

El President presenta el pròleg del treball pòstum del Sr. E. Vayreda titol·lat «Flora de la Mare de Deu del Mont» redactada pel nostre consoci D. Pere Vayreda, fill de l'autor.

Els Srs. P. Barnola, Dr. J. R. Bataller i S. Vilaseca proposen per a soci a D. Ramon Roig i Comas, de Vilafranca del Penadès, qui es dedica a Geologia.

Els Srs. P. Barnola, Barriel i Vda. Rosals a D. Eduard Marí, qui es dedica a Botànica, domiciliat en el carrer de Ponent, n.º 66, 3.ª

El Consell Acadèmic de l'Institut del Museu de la Universitat de la Plata tramet la notícia de la mort del seu Director i distingit naturalista D. Samuel A. Lafone Quevedo.

El Sr. Codina comunica també dos tristes noves: la mort del Frère Lindan, E. C., ocorreguda el 4. IX. 20 a Toulouse, el qual s'havia distingit formant una notable col·lecció de lepidòpters de la Vall d'Aran, que es conserva en el col·legi de Lés, i que dit membre havia tingut ocasió d'admirar ensemps que conèixer a l'autor, tan excel·lent company, també artista, tan savi com modest. Demés, participa la pèrdua del Frère Bianor conegut per les seves contribucions en coneixement de la Flora i Fauna entomològica de les Balears, i de qui el germà Sennen ha redactat per a la INSTITUCIÓ una Nota necrològica.

A continuació són presentades vàries notes bibliogràfiques i les següents:

#### COMUNICACIONS VERBALS

**Cites sobre espècies d'escursions a Catalunya.**— El P. Barnola parla sobre l'abundor amb què segons diverses dades s'han trobat enguany exemplars de vàries espècies d'escursions en nostra terra, cosa que sembla esdevenir també en altres païssos. En tres anys d'escursionar per Andorra tot i havent-hi sentit parlar molt de la freqüència amb què se'n trobaven, mai n'havia pogut veure cap. Enguany tornant un jorn pluvisquejós de la Massana, i a un quart escàs de la capital, en trobà un exemplar acabat de matar d'un colp de dalla; mesuraria uns 60 cm. de llargària, que vé a ésser el màxim que acostumen a assolir; va tallar-li el cap que conserva en alcohol. Sembla tractar-se de la *Vipera latastei*, de color fosca, l'anomenada en el país (segons digué el metge, Sr. Ferrer qui s'aplegà poc abans pel camí) l'escursó negre dels Pireneus. De Viladrau i encontorns sap que no solament se'n han vist nombrosos exemplars, mes que hi ha qui ha perdut una vaca, qui un gos, picats pels verinosos rèptils. Als començaments de setembre en rebí un individu viu, perfectament conservat, que té 44 cm. de llargària, del tot semblant en la coloració al d'Andorra. El 4 de l'esmentat mes en excursió feta amb alguns dels deixebles de l'Escola d'istiu, en mig de la carretera entre Vilallonga i Llanès en collí un de jove, amb les apariències de *Vipera aspis*. Vuit dies el servà viu, fins que en rebre el de Viladrau els preparà tots dos en alcohol.

**Un bonic insectívor de Núria.**— El dos de setembre arribant a Núria el P. Barnola amb alguns dels seus deixebles de l'Escola d'istiu, se'n varen anar a preparar el dinar a la font intermitent dita del Bisbe Belloch; ramenant pedres feriren un bonicoi animaló, que segurament és el *Microtus (Chionomys) nivalis aquitanicus* Müller. En el catàleg de Mamífers d'En Cabrera s'indica la probabilitat de sa presència en els Pireneus catalans; ara resta demostrada. El tenia trobat a Andorra, fa dos anys.

**La foca *Monachus monachus* Herrm. a la Costa Brava.**— Segons manifesta el Sr. J. B. d'Aguilar - amat, el dia 16 del prop passat mes d'agost entre dos i tres de la tarda la tripulació del yawl « *Stella Maris* » en la que figurava l'ex-soci de l'INSTITUCIÓ A. Armenгол, va observar en la cala anomenada *La Tuna*, prop del cap de Bagur, un pinniped de bastant tamany, que segons pogueren recollir de boca dels pescadors d'aquella encontrada fa molt temps que viu per aquells indrets; dits pescadors li diuen *hou marí*. Dit pinniped no pot ésser més que *Monachus monachus* Herrm. únic que es troba en el Mediterrani i amb relativa freqüència en les illes Balears. De la presència d'aquest animal a les costes catalanes manquen notícies, doncs sols ha estat citat a Torredembarra per nostre consoci Josep Maluquer amb el nom de *Phoca vitulina* L. (Butll. I. C. H. N., 1902, p. 126). Tampoc figura cap exemplar català en les col·leccions públiques dels Museus de nostra terra. En el Museu de Ciències Naturals hi ha tres exemplars, una femella adulta, un mascle jove i un fetus, procedents tots de les Balears.

**Avenç d'una "Contribució a la fauna catalana" (Lepidòpters).**— El soci En Ignasi de Sagarra comunica haver descobert una forma nova per a Catalunya, de la *Zygaena carniolica* Scop., que s'aparta de la raça *occitanica* Vill., fins ara l'única catalana que coneixia. Fou trobada en els prats de la vora del Balira, enfront d'Andorra la Vella. El company En Ascensi Codina ne portà un altre exemplar caçat entre Tuixent i Gòsol (Cadí) en un bosc de pins, el 23. VII. 20.

De Sta. Coloma de Queralt ha estudiat una bona sèrie d'exemplars de la *Lycaena dolus* Hb. recollits pel recol·lector del Museu de Ciències Naturals. En aquella encontrada hi viu, doncs, una colònia important d'aquest lepidòpter fins ara col·locat d'una manera poc precisa, en la fauna catalana.

Entre les Heteròceres que es citen en la nota, podem indicar la *Derthisa hispana* Bsd. amb la forma *Gruneri* Bsd. del Migdia d'Europa i Nord d'Àfrica.

**Sobre els paràsits naturals, saprofegs i hiperparàsit de *Chalicodoma pyrenaica* Lep. (*Hymenop. Apidae*).**— Mentre que circulen tubs amb alcohol contenint exemplars de larves i imago dels artròpods de referència, el Dr. Bofill i Pichot dóna compte de què, ultra els paràsits naturals de

les nidificacions de *Chalicodoma pyrenaica* observats a Sant Julià de Vilatorrada aquest istiu, com *Stelis nassuta* Latr., *Dyois cincta* Jur. (= *pyrenaica* Lep.) entre els himenòpters àpids i *Trichodes alvearius* entre els coleòpters clèrids, àdhuc hi ha trobat com a paràsit saproleg les larves d'un altre coleòpter que després de donar la imago ha determinat el Sr. Codina i resulta ésser el *Ptinus variegatus* *Duvali* Lareynie, conegut fins ara solament del mitjorn de França (Montpeller) d'ont procedia el tipus (Ann. de la Soc. Ent. de France, 1852, p. X C) enc que segons diu aquest membre àdhuc es troba un exemplar en la col·lecció del Sr. Martorell i Penya amb el nom de *Ptinus abbreviatus* var. *Duvalii* Larey. amb «Pirineos» com a localitat. Però manifestament hi ha hagut confusió en donar-li aquest parentiu, de manera que *P. Duvali* queda definitivament adquirit per a la nostra fauna com a varietat del *variegatus* Rossi escassa de localitats. Prosseguint el Sr. Bofill amb ço del paràsit diu que ho són de les larves de *Ptinus* com hiperparàsits el *Pediculoides ventricosus* New. (Acarina) que ja havia observat en un altre coleòpter depredador, l'*Oligomerus brunneus* Oliv., un anofèlid precisament veí dels ptínids en la sistemàtica coleopterològica. Prosseguint, doncs, l'experiment i ja en el seu Laboratori intentà la contaminació del *Pediculoides*, en larves d'altres coleòpters depredadors dels cultius, com les de *Rhizotrogus*, *Amphimallus* i *Anoxia* entre els escarabeïds i àdhuc larves de tenebrionid recollides atacant els tubercols del *Solanum tuberosum* L. amb el millor èxit, puix totes elles ha vistes sots els seus ulls atacades a petites mossegades per l'esmentat *Pediculoides*. Això li fa pensar que, donat el gran poder procreador d'aquesta espècie i la facilitat de la seva procreació, potser seria un excel·lent mitjà natural de combat contra les larves depredadores dels coleòpters del que en resultaria un gran bé, especialment per a l'Agricultura.

**Un *Solanum* desconegut a Andorra.** — En l'estada de quinze dies que feu nostre President amb el R. P. Navàs i dos joves aficionats per les valls del Principat d'Andorra, trobà en el camí de la Massana, i ja força prop de dit poble, un *Solanum*, qual espècie encara no ha pogut identificar. Es una planta arbustiva, de fulles senceres, flors blanques i bàia un xic allargada, que no la va poguer collir del tot madura. Es força probable que es tracti d'una espècie importada i aclimatada com tantes d'altres de la família i gènere, que sembla tenir una plasticitat molt acomodaticia a terres i zones diverses. El jorn que hagi pogut esbrinar quelcom sobre d'ella ho comunicarà tenint entre tant a la disposició de qui vulgui, exemplars.

**Una Falguera nova per a la Península Ibèrica.** — El R. P. Barnola participa la notable troballa del *Asplenium fissum* Kit. en una bauma propera al camí de Llortz cap a la frotera francesa en el Principat d'Andorra. Dita espècie, tinguda per calcífila, sols era coneguda fins ara del centre i sud

d'Europa en reduïda extensió, particularment en els Alps marítics, Apennins, Balcans i Sicília. Fa circular un mapa on es marquen els indrets indicats pel docte Professor de Basilea, C. Christ en sa «Geographie der Farn», fet seguint les delimitacions que aquest assenyala per a les espècies del gènere *Asplenium*. Més endavant publicarà un extens article sobre dita falguera.

**Nova localitat del *Asplenium glandulosum* Loisel.** — El mateix membre dona compte d'haver recollit aquesta escassa falguera en el camí de l'Ametlla del Vallés, vers Sant Miquel del Fall, pel juny prop passat. Era sota un recolze del pinyolenc roig que gairebé front per front de la central elèctrica, qu'aprofita el saltant d'aigua de la gran cascata, es separa bruscament de les margues sendroses nummulítiques que s'estenen fins al cim de la serra de Bertí.

**La var. Alpina Schl. del *Asplenium viride* Huds.** — No massa abundant en nostra Flora l'espècie, pot ésser que encara ho sigui menys la varietat que porta el nom de les altures més considerables i fredes on es cria. Entre altres indrets la recollí nostre President l'istiu passat en les esquerdes de les pissarres que limiten els darrers dels Pessons en front de la fita del gran llac on comença l'escorriment del regueró a qui en dona neixença, i qualques uns dels blocs erràtics (ho semblen quan menys) que hi ha camí amunt, i molt a prop de l'Estany de la Nou; localitats andorrenques. Semble que no havia estat citada encara de Catalunya.

**La *Lunularia cruciata* (L.) Dum. amb Carpocéfals.** — Per assegurar el Dr. Casares d'aquesta espècie: «rarísima vez se la encuentra con carpocéfalos» (Flora Ibérica — Briofitas — 1.º p. Hepáticas, p. 280), creu el nostre President fer avinent que el 30 del prop passat setembre en recollí qualques peus tots plens de carpocéfals, i sense conceptàculs, segons acostuma a esdevenir, a Olzinelles, en el gran mur que recull les aigües del barranc i fonts a la llarga de l'anomenat «camp gran» de Can Valls.

**Una nova localitat de la *Pistomecita*.** — El Dr. Bataller manifesta que segons l'anàlisi per ell practicat d'un mineral recollit pel Sr. A. Codina a Guardiola de Berga (29. VII. 20), en unes argiles gipsíferes, i entre nombrosos cristalls biparimidats de quarç, que es troben a la carretera de Fígols poc abans del pont, resulta ésser aquest mineral la *Pistomecita*, ja recollida en alguns indrets propers a dita localitat.

**Nous minerals i roques de la zona metamòrfica de Toledo.** — El Dr. Marcet i Riba exposa que la crida feta pel seu benivolgut geòleg En Lucas Fernández Navarro, en els «Silicatos naturales españolas», encoratjant a la recerca de nous silicats, dintre els inexplorats afloraments petrogràfics, una volta més ha donat els seus esperats fruits.

A la llista de minerals de dita regió, trobats especialment per Fernández Navarro, H. Pacheco, Gómez de Llarena, Mallada i Dupuy de Lome,

s'hi deuen incloure, de moment, nou més, que en ordre de representació són:

*Cordierita*  
*Hiperstena*  
*Labrador-Bitownita*  
*Zoisita*  
*Antofilita*  
*Tremolita*  
*Actinota*  
*Epidota* i  
*Pleonast*.

Les roques que en nostre exploració recullirem, seguint l'itinerari geològic facilitat per l'Il·lustrat Conservador del Museu Nacional de Ciències Naturals, En Josep Royo, les havem reunides en dotze tipus, caracteritzats més bé microscòpica que macroscòpicament. Aquests tipus són:

I. *Pegmatites; granítics-sienítics; granatíferes; cordierítics*. (Barranco de la Rosa)

II. *Pegmatites; sienítics; cordierítics*. (Barranco de la Degollada)

III. *Pegmatites; sienítics*. (Estació F. C.)

IV. *Gneis granitoids granulítics; granítics-diorítics; cordierítics* (Estació F. C.)

V. *Gneis granitoids; diorítics quarçífers; biotítics; cordierítics*. (Estació F. C.)

VI. *Granulits; sienítics; cordierítics*. (Estació F. C.)

VII. *Granulits gneisícs; diorítics quarçífers; cordierítics*. (Entre Estació F. C. i Barranco de la Rosa)

VIII. *Gneis granulítics; diorítics quarçífers; biotítics*. (Entre Estació F. C. i Barranco de la Rosa)

IX. *Gneis glandulars; diorítics quarçífers; biotítics*. (Entre Barranco de la Rosa i de la Degollada)

X. *Gneis granitoids; diorítics quarçífers; biotítics* (Barranco de la Degollada)

XI. *Granits gneisícs; diorítics quarçífers; biotítics*. (Riu Tajo, prop Barranco de la Degollada)

XII. *Granulits; labradòrics-bitownítics; hiperstènics*. (Estació del F. C.)

**Sobre el jaciment neolític de Ciurana (Tarragona).**— El Sr. S. Vilaseca manifesta que el turó de Ciurana, situat entre el riu del mateix nom pel N. que el separa de Gallicant, i l'Estupinyà pel S., guaitant sobre Cornudella i tot l'alt Priorat, és un estreb nordoccidental de la clapissa triàsica de l'Almuçara, constituït per un basament de pissarres dinantianes, el

Vosgià i el Muschelkalk inferior. Es una localitat particularment notable per haver estat important estació-taller durant el període neolític, probablement el neolític antic. El mateix comunicant feu ressaltar aquesta importància trobant, més enllà de Prades, un abric prehistòric amb abundants restos d'una indústria lítica semblant i alguns fragments de ceràmica no ornamentada (v. aquest BUTLLETÍ, vol, XIX, no. 8); de manera que l'antic taller ciuranenc hauria comprés tota la llarga i ferèstega serralada de les Gritelles, estesa des de Ciurana a Prades, regió rica en abrics naturals, plans estratègics i bastant fèrtils i en corrents d'aigua, enfront del Montsant quins sílex o pedres fogueres dels guixos i margues de la basa (Oligocènic) haurien constituït una primera matèria inestroncable.

De nou ha visitat Ciurana recollint en els seus marges o feixes, mig recoberts per terra de conreu, de vuit o noucentes peces treballades en sílex i una vintena de destrals polimentades, que junt amb altres objectes prehistòrics del mateix punt espera estudiar a part. Limitant-se als escassos restos de mamífers trobats fins ara entre tot el material, aquests corresponen, segons la determinació del Sr. D'Aguilar-amat:

*Sus Scropha* L., porc cinglà o porc.—Un ullal inferior dret, mancant part de la corona.

*Cervus elaphus* L., cervo.—Un troç de banya de 12 cm. de llargària, reste anàleg als trobats a Caldes de Malavella on, demés de les coves de Lleyda, Gràcia, Sant Julià de Ramis, s'ha trobat en condicions semblants.

A continuació es donà compte dels següents treballs originals tramesos per llurs respectius autors:

Dr. FONT QUER: Una nova *Sideritis* de la Vall del Segre.—FRÈRE SENNEN: Ça continue. Trois espèces de plus pour la flore de Barcelone.—R. GONZÁLEZ FRAGOSO: Algunos Uredales del Herbario del Museo de Ciencias Naturales de Barcelona.—JACINT ELIAS: Notes paleogeogràfiques del Vallès. El curs del riu Llobregat durant l'època Sarmantiana.—I dels treballs d' A. WURM traduïts al català pel Dr. FAURA i SANS: I. Sobre el Triàsic de Catalunya. II. Quelcom sobre el Triàsic de la província de Tarragona.

Finalment, es fan circular diferents tiratges a part del P. Barnola, Codina, Prof. E. Harbort, de Berlín, P. Navàs, Vidal i Zariquiey, quins autors n'han fet present a la INSTITUCIÓ; i no havent-hi cap més assumpte de què tractar el Sr. President aixeca la sessió a dos quart de nou de la vetlla.